ובמדותיו הטובות כי מי שאינו מבין רחמי הבורא על ברואיו והנהגתו עליהם והשגחתו ומשלו בהם ושהם קשורים באסוריו לא יניח ולא יסמך עליו. ומהם סכלותו במצות הבורא יתברך ר״ל ותורתו אשר הזהיר בה לסמוך עליו ולבטוח בו כמ״ש (מלאכי ג) ובחנוני נא בזאת ואמר (ישעיה כו) בטחו בה׳ עדי עד. ומהם נטותו אל הסיבות הקרובות אשר הוא רואה אותם ולא ידע כי העילות כל אשר תקרבנה מהמעולל תמעט יכלתם להועיל למעולל ולהזיקו וכל אשר תרחקנה יהיה כח יכלתם להועילו ולהזיקו יותר חזק ונראה, כמו המלך כשהוא רוצה לענות אחד מעבדיו מצוה משנהו לעשות והמשנה מצוה השר והשר מצוה השוטר והשוטר מצוה לסרדיוט והסרדיוט מצוה הנותשים והנונשים מקיימים המעשה. בכלים מוכנים לו, ואשר יכלתו מעוטה מכלם להקל מצערו ולהוסיף עליהם הם הכלים מפני שאין להם חפץ והנונשים יותר יכולים מהכלים וכן הסרדיוט יותר מהנונשים והשוטר יותר מן הסרדיוט והשר יותר מן השוטר והמשנה יותר מהשר והמלך יותר מכלם מפני שאם ירצה ימחול לו, וכבר נראה לך כי חלישות העילות וחזקתם להועיל למעולל תהיינה כפי קרבתם ורחקם ממנו. והבורא יתעלה אשר הוא תכלית העילות ברוחק מן המעוללים ראוי לבטוח בו ולסמוך עליו לחוזק יכלתו על תועלתם ונזקם כאשר קדמנו מן הדברים. וכללו של דבר בענין הבטחון כי יתרון הבטחון מהבוטחים באלהים כפי יתרון ידיעתם אותו ואמונתם בהנהגתו עליהם ורוב השגחתו על טובתם:

והנה הילד בתחלת ענינו בוטח על שדי אמו כמ״ש (תהלים כב) מבטיחי על שדי אמי. וכאשר תחזק הכרתו משיב בטחונו על אמו לרוב השגחתה עליו כמ״ש (שם קלא)

מרפא לנפש

יתברך כפי הראוי לו ומי שרחוק ממנו הטעוים האלה ונפל במפסידים כמו שנתבאר לעיל הוא בוודאי אינו בוטח בה׳: והמפסידין עוד ויש עוד מפסידים לבטחון: הסכלות בענין הבורא שאינו מבין שהשם יתברך הוא מלך גדול ונורא ומלכותו בכל משלה: ובמדותיו הטובות אין מתנהג עם בריותיו בחסד וברחמים ונותן להם כל צרכם תמיד: ושהם קשורים באסוריו שכל הבריות קשורים בו יתברך ממש שהכל ביד ה׳ כל המאורעות בהאדם טובה הוא הכל בידו ואין מי שיוכל לעשות דבר חוץ מיכולת שמים בנתן ההליכה בידו כל אדם: ומהם סכלות במצות הבורא כו׳ שאינו לומד תורה כי המלמדת לאדם דעת אין יבטח בה׳: כמ״ש ובחנוני נא בזאת וכל הפרשה הם על מעשר נאמר כמה שנאמר היקבע אדם אלהים (ל׳ גזילה) כי אתם קובעים אותי ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה (שאתם גוזלים מן הכהנים והלוים הוא גוזלי) במארה אתם נארים. על עון זה שאני שולח קללה במעשה ידיכם ואעפ״כ ואותי אתם קובעים הגוי כלו. הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי. לא״ת ולוי״ת ה׳ השם בית ה׳ ממש. ובחנוני נא בזאת אמר ה׳ צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די וגו׳ כל הפרשה עיין שם ועיין מ״ש בשער ג׳ פ״ו ממעלת המעשר מכל אשר חנן ה׳ לאדם שהוא מנוס גדולה מאד השומר את הממון ומוסיפו ועיין בספר יש נוחלין ומקנ״ת: בטחו בה׳ עדי עד כי ביה ה׳ צור עולמים סלע ואור ומחסה עולמים: ומהם נטותו אל הסיבות הקרובות כו׳ רצונו לומר שזה הוא מהמפסידי הבטחון שאם האדם מטה בטחונו אל הסיבה הקרובה לו מה שהוא רואה שממנו פרנסתו ושכר בזה הדבר הוא נותן לו פרנסתו: ולא ידע כי העילות כו׳ כי הדבר הקרוב אליו שממנו פרנסתו כחו מועט לתת לו פרנסתו מהדבר הרחוק ממנו שהוא עילה וסיבה. לזה הדבר ודבר זה לדבר אחר עד שמגיע לאדם זה כל האמצעיים שאינו יתברך נקראים עילות וסיבות והשי״ת הוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות והאדם המקבל מכל העילות והוא נקרא מעולל ואתה תבין: וכללו של דבר כו׳ והאלהים מוכחת ע״ז הוא מה שאמר שהילד בתחלה בוטח על שדי אמו ואח״כ על אמו ואח״כ על אביו וכן עד מדרגות שוכר ומזה נראה כי כל מי שיש לו ידיעה יתירה בה

פת לחם

כו׳ הדברים המפסידים ביחוד ועבודת האלהים: בענין הבורא במנהג הבורא: והנהגתו והשגחתו שהכל יתכן להיות מנהיג ובלתי משגיח כמו הנהגת המלך להפריים שהם מונהגים עפ״י סדר המוטב כרצונו אולם אינו משגיח בעצמו עליהם לכן חלק אותם לשניה: לא ינוח לבבו מפחד המקרים ולא יסמוך עליו בהספק צרכיו: לסמוך עליו בצרכי הזמן ההוה ולבטוח עליו בצרכי הזמן העתיד: נטותו אל הסבות כו׳ דעתו נוטה אל הסבות הקרובות לתלות בהם השגת תאויו: כי העילות הסבות כל אשר יתקרבו אל המסובב מהם תמעט יכלתם וכו׳: שאין להם חפץ אין בהם רצון ובחירה: יתרון הבטחון מהבוטחים כו׳ יתרון מעלת הבטחון הבא בפועל מבני אדם הבוטחים בו דהיינו יתרון אחד על חבירו הוא כפי יתרון ידיעתם וכו׳: על שדי אמו כלומר על השדים בעצמם כי עדיין אינו מכיר

טוב הלבנן

בפחותו באל יתברך: השערים הקודמים כמו מפסידי היחוד והבחינה ועבודת אלהים וכמה שזכר בסוף כל שער ושער, שכל אלו מפסידים ג״כ הבטחון: ומשלו בהם ואיך ממשלתו עליהם: באסוריו בקישורו, כמו ואסרה אסר על נפשה (במדבר ל׳): לא ינוח ולא יסמך עליו על השגחת הש״י ובטחונו: לסמוך עליו על עבודתו ושמירת מצותיו ית׳ וכמו שאמרו חז״ל עשר בשביל שתתעשר, ואומר ובחנוני נא בזאת, כלו׳ במעשר, וכן שאר המצות כולם, וכמש״ה לא ראיתי צדיק נעזב וגו׳: העילות הסיבות והפעולות: מהמעולל מהמקבל הפעולה והסיבה: לסרדיוט ממונה ופקיד על דיני הדיוטות מן המכות, וכן פי׳ בערוך: בכלים מובנים מקל ורצועה: חפץ ידיעה והכירה: יותר יכולים להעלים ממספר המלקות ולמעט מנין מלקיותיו: ימחול לו הכל: יתרון ידיעתם שיודעים ומכירים תכלית ממשלתו על כל הפעולות והסבות והכל תלוים בו יתברך: והנה הילד הוא קטן להכיר הענין: שדי אמו השדים בלבד ואינו מבין טובת אמו המשגחת עליו לרוות אותו מהלבה:

הנהגת

1

וכסל. האלהים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמיו, אמן:

נשלם שער הבטחון. לאל אחרון וראשון:

מרפא לנפש

ושבר מלי שברו על ה׳: וכסל לשון אם שמתי זהב כסלי: והאלהים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמיו אמן:

טוב הלבנן

במות מעוזים]: ומשען כמו ויהי ה׳ למשען לי (תהלים יח): ותקוה כי ממנו תקותי (תהלים סב): ומחסה כמו והמחסה כי יגלה ארץ (ישעיה נו): ותוחלת כמו כי לך ה׳ הוחלתי (תהלים לח): וחכוי כמו חכו לי נאם ה׳ (צפניה ג): וסמיכה כמו עליך נסמכתי מבטן (תהלים עא): ושבר כמו שברו על ה׳ אלהיו (תהלים קמו): ומסעד כמו ומציון יסעדך (שם כ): וכסל כמו כי ה׳ יהיה בכסלך (משלי ג):

פת לחם

כל חוסי בו: ותוחלת כמ״ש יחל ישראל אל ה׳ כו׳: וחכוי כמ״ש יחכה למחכה לו: וסמיכה כמ״ש הקיצותי כי ה׳ יסמכני סמוך לבו לא יירא: ושבר כמ״ש שברו על ה׳ אלהיו: ומסעד כמ״ש סעדני ואושעה: וכסל כמ״ש כי ה׳ יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד: מן הבוטחים עליו בהנהגת צרכיהם: ונמסר לדינו בעת צרתם ר״ל בענינים הגלוים והנסתרים: ברחמיו מוסב על האלהים ישימנו:

◆

אמר בעל המחבר אחר זה השער הוצרכתי לכתוב בו מה שפירש החכם רבי אשר ז״ל במה שאמרו רז״ל אין מזל לישראל. ומצאנו במקום אחר חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. וצריך ליישב אלו הענינים כדי ליישר הלב ולהסיר טעות בני אדם הבוטחים על המזל לרוב בניהם ולעשרם ובאורך חייהם ואינם יראים מעונש הבורא ומרשיעים על זה. ובאמת הם טועים כי אינם נצולים במזל מפגעי העולם וכתבנו זה להראות חסרון דעתם תבונתם. רבי חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל. רבי יוחנן אומר אין מזל לישראל. איכא דקשיא לית הכא טובא היכי פליגי אמוראי בהא מילתא. שהרי דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ונחקר ונדרש היטב בראיה גמורה בשקול הדעת הברורה. כתוב בתורה והסירותי מחלה מקרבך ועוד כתיב והסיר ה׳ ממך כל חולי וגומר. וכתיב לא תהיה משכלה ועקרה בארצך. וכתיב כי לא יהיה בך אביון וגומר וכתיב רק אם שמוע תשמע בקול ה׳ אלהיך וגומר. הרי נתבאר מן התורה שהבריאות והחולי והעקר והתולדה. ומלאת הימים וחסרונם. והעושר והעוני. אינם תלוים כי אם בעבודת ה׳ ושמירת מצותיו ולא במזל. ושנוי בנביאים כמו שאמרה חנה בתפלתה כי אל דעות ה׳ ולו נתכנו עלילות. ואמר ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. ה׳ מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם. ועוד כתיב הנני יוסיף על ימיך חמש עשרה שנה. ומשולש בכתובים דכתיב יראת ה׳ תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה. ונמצא בשקול הדעת שאם אמת הוא שכל הדברים תלוים במזל. למה יתפלל אדם לפני בוראו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב ולתת מטר על פני האדמה. ואם כן רוב תפלתנו הם ללא תועלת וללא צורך. חלילה חלילה לומר כדברים האלה ליראי ה׳ ולחושבי שמו. כי דבר ידוע הוא מן הכתוב ומן הקבלה ומן הנראה לעין כי יש אנשים שקוראים לה׳ והוא יענם. ואם תשיב ותאמר כל מה שבא בתורה ובנביאים בענין הזה הוא בזמן שישראל יושבים על אדמתם ושכינה שורה בישראל. אבל אם חסרו שני הדברים האלה יש מחלוקת בדבר. אם כן היכי מייתי רבי יוחנן ראיה מהאי קרא כה אמר ה׳ כו׳. והלא בזמן שאמר הנביא דבר זה לא חסר מישראל דבר משני הדברים האלה. ועוד רב היכי מייתי ראיה מאברהם והלא אברהם שלם היה בכל. ועוד הא רבי חנינא גופיה משמע דסבירא ליה אין מזל לישראל מדגרסינן בחולין בפרק ראשון האי אתתא דהות מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעי׳ דרבי חנינא אמר לה שקולי לא מסתייע מילתך אין עוד מלבדו כתיב. ומקשינן והא אמר רבי יוחנן למה נקרא שמם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה. ומשני שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה. אלמא ישראל דנפישי זכותייהו לא יזיקו להם כשפים אע״פ שיש להם כח גדול והוא הדין למזל דהא אין עוד כתיב. על כן אני אומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דרבי חנינא מיירי בישראל דלא נפישא זכותיה. ורבי יוחנן מיירי בישראל דנפישא זכותיה דומיא דאברהם. וקרא נמי בשומרי תורה כתיב. וכי אמרינן אין מזל לישראל בישראל דנפישא זכותיה. הני מילי למעט מרעת המזל. אבל אין חסידות מועלת ולא זכות מסייע, שיהיה מי שנולד במערכת (מולדו) שלמה בשלשתן. וראיה של דבר אברהם אבינו שלא זכה להרבות בנים משרה כמו שהרבה מקטורה. והיינו דקא אמר רבא במועד קטן חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דהא רבה ורב חסדא תרוייהו צדיקי הוו. מר מצלי ואתא מטרא ומר מצלי ואתא מטרא. ועם כל זה לא הועיל לרבה להיות שלם בשלשת הדברים האלה כרב חסדא שהיה שלם בשלשתם. אבל הועילה לו זכות למלאת ימיו כפי מערכת מולדו כדכתיב את מספר ימיך אמלא. וכן הועילה לו זכותו להוליד ואם לא הרבה בנים וכי אמרינן שאין הזכות מועילה לבטל כח המזל לגמרי. הני מילי מזל כללי כמו מערכת מולדו כדאמרינן בתענית ניחא לך דאחריב עלמא ותהדר אברייה ואפשר דמתילדת בשעתא דמזוני אבל מזל פרטי כמו המקרים המתחדשים כמו החלאים ועצירת גשמים ומיתה בלא עתו ובלא יומו והדומה להם יש כח בזכות לבטל אותם. על כן אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים והצדקה. ומדרב נחמן בר יצחק נמי אין מזל לישראל. דאימיה דרב נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא להוי לא שבקתיה גלי רישיה אמרה ליה לא תגלי רישך כי היכי דתהוי אימתא דשמיא עלך דהא קיימא לן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וליכא מאן דפליג בהא. ולא שכסוי הראש גורם ליראת שמים. אלא נאות הוא להזהר ולהזכיר. ועוד שכסוי הראש מונע אותו מהביט לכל דבר. ואמר החכם, אין חוצץ בפני התאוה בעצימת העינים:

4

(ג) אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו וגו'. וכשתחזק הכרתו עוד ורואה כי הנהגת (ד) אמו אל אביו משיב בטחונו אליו *למעלת הנהגתו עליו, וכאשר יחזק גופו, ותתכן לו תחבולה במחיתו במלאכה או סחורה והדומה להם משיב בטחונו אל כחו ותחבולתו מפני סכלותו בכל אשר קדם בטובת הנהגת האלהים. ואמר אחד מן החסידים שהיה לו שכן סופר מהיר, והיה מתפרנס משכר ספרותו, א"ל יום אחד: היאך ענינך, א"ל: בטוב בעוד ידי שלמה, ולערב היום ההוא נגדעה ידו, ולא כתב בה שאר ימיו, והיה זה עונשו מהאל יתברך על (ה) אשר בטח על ידו. ואם יתכן לו טרפו ע"י זולתו מן הבריות, ישיב בטחונו אליהם ותנוח (ו) נפשו עליהם, וכשתחזק הכרתו ויראה *חסרונם וצרכם אל הבורא יתברך ישיב בטחונו אליו, ויסמוך עליו בענינים שאין לו יכולת בהם, ולא יוכל להמלט מהמסר בם אל גזירת הבורא, כמו ירידת הגשמים, בעת הזריעה, והליכת הים, והליכת המדברות מאין מים, ובבא שטף, ובנפול הדֶבֶר בחיים, והדומה לזה מן הענינים אשר אין בהם לאדם שום תחבולה (ז) בשום פנים כמ"ש (ירמיה ב) ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו. ואם תחזק הכרתו באלהים עוד, יבטח בו ג"כ במה שיתכן לו בו קצת תחבולה, כמו הבאת הטרף בסיבות המסוכנות והמלאכות המיגעות את הגופים, ויניחם לבטחונו באלהים שיטריפהו במה שיהיה קל (ח) להתעסק בו יותר מהם. ואם תחזק הכרתו באלהים יותר, ישיב בטחונו אליו בכל הסיבות (ט) הקשה מהם והקלה, ויכוין בהתעסקו בהם לעבודת האלהים ולשמור מצותיו. וכאשר תחזק הכרתו יותר מזה, בחמלת הבורא על ברואיו, ירצה במה שיהיה מגזירת האלהים לו בלבו ובחושיו ובנראהו ובנסתרו, וישמח בכל אשר עשה לו האלהים, ממות וחיים, וריש ועושר ובריאות וחולי, לא יכסוף לזולת מה שבחר לו האלהים ולא ירצה אלא מה שרצה לו ונמסר אל האלהים ומשליך נפשו וגופו אל דינו, ולא יגביר ענין על ענין ולא יבחר על זולת מה

מרפא לנפש

ובהשגחתו עליו יש לו בטחון יותר בה' (*מחמת שהוא מבין שטוב יותר לבטוח עליו): (*חסרונם חסרון שלהם שאין המזון שלהם וצרכם גם כן אל הבורא יתברך. ר"נ): ולא יגביר ענין על ענין לומר שזה הדבר חזק וטוב יותר לתת פרנסתו מדבר אחר

טוב הלבנון

הנהגת אמו אל אביו בטחונה ומזונתה אשר מסיבתם שמשפיע עליו מן הטוב הכל הוא ממתנת יד אביו: במלאכה או סחורה בראותו כי בטחון אביו ומזונותיו נסמכים על תחבולותיו ומלאכתו אף הוא פונה עצמו אחר זה: מפני סכלותו וכו' ועדיין הוא נער ולא ידע כי אין עשירות מן האומנות, וכל הטרף שקדמותו עד כה מיד ה' היתה זאת: ואם יתכן לו וכו' חזר לענין הראשון ואמר פי' שאינו סומך על מעשה ידיו ויודע שפלות ערכו בעיניו אך יסמוך על תשועת בני אדם וכמדומה לו שאין צריך לו בטחון בשום דבר יותר שאף אם יפסידו אבריו באופן שלא יוכל להתעסק בדבר מחיתו, עדיין גם בני אדם גם בפי אים לא יעזבוהו: ובנפול הדבר מכת דבר ומגפה ר"ל: הבאת הטרף בסיבות המסוכנות כלו' שיעזוב הטרף הזה מלהכניס עצמו במקום סכנה. רק בוטח בהשם שיזמין מזונו בכל מקום: ויכוין בהתעסקו וכו' כלו' שישים אל לבו כי אין מעצור לה' להמציא פרנסת כל אדם בכל דבר. ומה שהוא עוסק באיזה מלאכה הוא כדי לשמור עבודת אלהים אשר צונו שנעסוק בענינים המסבבים מחיתנו וכמ"ש למעלה: ובחושיו החמשה חושים אשר באדם, ימסור כל פעלתם לגזירת הבורא: ממות וחיים וכו' יודה לה' ויברכנו על מיתת א' מקרוביו ובניו כמו על החיים, וכן על העניות כמו על העשירות: יכסוף יחשוק:

ולא

פת לחם

את אמו ואין בו זולת לזור בשדים: כי הנהגת אמו אל אביו הוא רואה אשר הנהגת אמו היא מיוחסת אל אביו שהוא המנהיג ענייניה כלונו: למעלת הנהגתו עליו כלומר הוא מרגיש זה מחמת הגנתו והנה באמו אמר השגחתה שהיא המשגחת עליו בכל פרטי עניניו משא"כ האב שאיננו פנוי להשגיח עליו ומכיר אותו מצד הנהגתו שהוא מגין עליו לפרקים מדבר המצער אותו: ותתכן לו כו' ירגיש בדעתו שיתכן להיות לו תחבולה והשתדלות בעצמו על מחיתו: מפני סכלותו כו' זה שהוא בוטח על כחו ואינו בוטח על הבורא יתברך הוא מחמת סכלותו בכל הטובות אשר באו בזמן הקודם ע"י הנהגתו יתברך אותו: ואם יתכן לו כו' חוזר ומספר מבטחון האדם איך הוא נעתק מענין אל ענין מימי ילדותו: ויראה חסרונם היא רואה ומכיר איך כחם חסר להועיל לעצמם וגם נצרכים אל הבורא יתברך: ובבא שטף שטף מים רבים המחריב מקומות המושבים להם: בסבות המסוכנות כמאמרם ז"ל בפסוק ואליו הוא נושא את נפשו עלה בכבש ונתלה באילן כו': ויניחם לבטחונו כו' יניחם ולא יתעסק עוד בהם ויבטח באלהים שיטריפהו במה כו': לעבודת האלהים בעשה טוב ולשמור מצותו בסור מרע: וכאשר תחזק הכרתו כו' בחמלת הבורא כו' שיכיר יותר חמלת הבורא: ירצה במה שיהיה כו' יקבל ברצון מה שיהיה וכו': בלבו ובחושיו כו' שאפשר שיקבל יהיה בדבר מכר ונראה בחושיו: ובנראהו ובנסתרו ובעניני הנגלים והנסתרים: ממות וחיים מות בניו וקרוביו וחייהם: וריש ועושר ובריאות וחולי פרט כאן הג' דברים הכוללים דהיינו בני ומזוני וחיי שעל בני אמר מות וחיים ועל מזוני אמר וריש ועושר ועל חיי אמר בריאות וחולי דהיינו חיים של נחת או חיים של צער ר"ל: לא יכסוף לזולת כו' ולא ירצה כו' וכנגד חלוקת האסור והמותר אמר לא יכסוף לזולתו כו' שאיננו נכסף כלל לדרך הרע בעיניו יתברך אחר שהוא יתברך בחר לו בדרך הטוב כמ"ש ונבחרת בחיים ועל חלוקת הסיתר אמר ולא ירצה וכו'.

ונמסר

(י) שהוא בו מעניני עולמו כמ"ש אחד מן הבוטחים לא הסכמתי מעולם בענין והתאויתי לזולתו. וכאשר תחזק הכרתו באלהים יותר מזה, וידע הענין המכוון אליו בבריאתו ויציאתו אל העולם הזה הכלה, ויכיר מעלת העולם האחר הקיים, ימאס בעוה"ז ובסיבותיו, ויברח במחשבתו ובנפשו וגופו אל האלהים ית', וישתעשע בזכרו *בבדידות *וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו, ואם יהיה במקהלות, לא יתאוה כי אם לרצונו, ולא יכסוף כי אם לפגיעתו, ותטרידהו שמחתו באהבתו משמחת אנשי העולם בעולם, ושמחת אנשי העולם הבא בעולם הבא, וזאת העליונה שבמדרגת הבוטחים, מהנביאים וחסידים וסגולת האלהים הזכים והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה כו) אף אורח משפטיך ה' קוינוך לשמך ולזכרך תאות נפש ואמר (תהלים מב) צמאה נפשי לאלהים לאל חי: אלה עשר מדרגות הבטחון, אשר לא ימלט בוטח מאחת מהנה. ומצאנו ענין הבטחון בלשון הקודש מליצים בעדו בעשר מלות כנגד עשר המדרגות האלה והם מבטח ומשען ותקוה ומחסה ותוחלת וחכוי וסמיכה ושבר ומסעד

מרפא לנפש

רק מה שהוא בו עתה שממנו פרנסתו הוא טוב בעיניו ולא יתאוה לדבר אחר: וישתעשע בזכרו בבדידות כלומר וישתעשע אפילו יהיה בבדידות יהיה לו שעשוע ושמחה בזכרו יתברך. (*או רצה לומר בזכרו בבדידות הבורא יתעלה שהש"י הוא אחד. ר"ן): וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו וישתומם ושותק אם יעלה על מחשבתו דבר שהוא בלתי מחשבות בגדולת השי"ת או בוחק ותוהה ומשליך מעליו כל המחשבות הזרות ומעלה על לבו רק גדולת הבורא יתברך לבד. (*ויתמה על מי שאינו מחשב בשמו יתברך): לפגיעתו שיפגעו בו שלוחי ה' ומלאכיו או שהוא לשון תפלה מל' אל תפגע בי שלא יכסוף כי אם שיתפלל לפניו: ותטרידהו שמחתו באהבתו הטרדה שהוא טרוד תמיד באהבת השי"ת הוא לו לשמחה גדולה יותר ממה ששמחים אנשי עוה"ז במשיגין תאותם ויותר ממה ששמחים השמחים בתענוגים בעולם הבא כי שמחתו באהבת השי"ת הוא יותר הענוג מכל תענוגי העולם הזה ובעולם הבא כמו שאמרו חז"ל יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא: ואלה עשר מדרגות מסולד עד נביאים והחסידים אשר לא ימלט כו'. וכתב לעיל בשער ע"ה סוף פ"ד וז"ל וזכרנו המדרגות האלה תועלת גדול למי שמבקש הדרך הישרה והוא כאשר תמלא בו מעלה שהוא קרוב אליה וידע מה שסמוכה לה מן המדרגות וישתדל המעלות שהוא קרוב אליה ויתבאר לו מה בינו ובין המכונה העליונה וישתדל לעלות ממנה מדרגה אחר מדרגה ויהיה יותר קל עליו עכ"ל:

פת לחם

ונמסר אל האלהים מוסר עצמו אליו יתברך בהנהגתו אותו בהליכיו: והשליך נפשו וגופו אל דינו היינו כבא עליו ח"ו איזה צרה הוא מקבל וסובל אותה בסבר פנים יפות: ולא יגביר ענין על ענין אינו נותן בדעתו חוזק והתגברות לאיזה ענין על ענין זולתו לומר שענין זה הוא חזק יותר להשיג ע"י דבר פלוני מענין זולתו ולכן לא יבחר וכו' על זולת מה שהוא בו כלומר מחזיק בענין שהוא תקוע בכר ואינו בוחר בענין זולתו: לא הסכמתי מעולם כו' מעולם לא קרה לי שהסכמתי על ענין אחד להתעסק בו וחזרתי בו אחר כך והתאויתי לזולתו: הענין המכוון אליו כו' שידע שהכוונה בבריאתו יתברך אותו וכמה שהוציא נפשו מן העולם העליון אל העולם השפל הזה היה רק לעבודתו יתברך: וישתעשע בזכרו וכו' כשהוא מתבודד מבני אדם שאז אין דבר מטריד מחשבתו ישתעשע בזה מאד שלא יוכל לזכור אותו יתברך במחשבה נכונה: וישתומם מבלתי כו' שמחזיק עצמו לשתאה ומשתומם אם יהיה בלתי מחשב בגדולתו לפי שכל המחשבות בדבר זולתו ית' הם נחשבים אצלו להבל וריק: במקהלות נקבוץ בני אדם: לא יתאוה כו' אינו מתאוה לקבל מהתחברותם שום תועלת רק מה שהוא לרצון לפניו יתברך דהיינו איזה דבר תורה או מוסר או ללמוד מהם איזה פעולה טובה או כוונתו שבהיותו בהתחברות אינו מתאוה לדבר דברים או לפעול פעולות להתרצות לפני בני אדם בהתחברותם כי גם אז אין בלבו כי אם להיות לפניו יתברך ולא לבני אדם ופירוש זה עיקר: ולא יכסוף זכר שמי שהוא אוהב בהתחברות בני אדם הוא נכסף לפגיעתם כלומר שיזדמנו לחברתו וזה אינו נכסף כי אם לפגיעתו יתברך כלומר להתחברותו כמו שכתוב ולדבקה בו: תטרידהו שמחתו כו' שמחתו באהבתו יתברך מטרדת לבו שאין לבו פנוי לשמוח אותם שמחה שאנשי העולם שמחים בעוה"ז וגם לא אותם שמחה שאנשי עוה"ב שמחים בזכרון עוה"ב לפי שאין בלבו רק אור אהבתו יתברך: וסגולת האלהים הזכים יחידי סגולה זכי הלבב: אף אורח משפטיך כו' מלת אף הוא מלשון הגם כלומר הגם שאנחנו מקוים לאורח משפטיך דהיינו דרך הגמול הבא במשפט לפי מעשי בני אדם העובדים והעוברים אעפ"כ אין כוונתנו בעבודתך רק לשמך ולזכרך תאות נפשנו כלומר לשם שמך הגדול המהוה כל ההויות ומקיים אותם ולשם זכרך שאנו זוכרים טובתך עמנו ועם כל ברואיך ומצד כאשר יראת רוממות ואהבת מישרים ולכן נפשנו תאבה ומשתוקקת לדבקה בך: צמאה נפשי וסיפיה מתי אבוא ואראה פני אלהים כי שאין כוונתם רק להשיג מתוק שדי: עשר מדרגות כו' דוק והשכל מן בטחון על ידי אחד עד המדרגה האחרונה ומנאם במספר עשר: מליצים בעדו בעלי לשון הקודש מדברים ענין הבטחון בעשר לשונות: מבטח ומשען כמ"ש יבטח בשם ה' וישען באלהיו: ותקות כמ"ש קוה אל ה': ומחסה כמ"ש אשרי

כל

טוב הלבנון

ולא יגביר ענין על ענין שיחשוב בדעתו שהעסק בענין זה היה יותר טוב למחיתו ממה שעסק בענין אחר: מן הבוטחים מן הצדיקים הבוטחים בה': המכוון אליו בבריאתו לאיזה תכלית נברא בעה"ז: הכלה כלה ונפסד מהרה: בבדידות כשיהיה בדד ונבדל מחבור אנשי העולם ויקוץ בתענוגיהם ואז תהיה שמחתו במה שיגיע למדרגה זו: וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו ר"ל שיהיה לבו חרבה ושמם. ולא יוכל להכנים שום חשק מחשבה בקרבו, מלבד שיחשוב בגדולתו ית' וכמו ואשבה משומם (עזרא ט'): כי אם לפגיעתו מה שיפגעו ויקראו מהש"י: תטרידהו שמחתו באהבתו משמחת אנשי העולם כלו' שיטרד כ"כ בשמחת אהבת האל. עד שלא יכנס בלבו כלל שמחת אנשי העולם מה שהם שמחים בעניני עוה"ז: ושמחת אנשי עוה"ב בעוה"ב ר"ל שלאים אשר אלה לו, היש לו עוד חלק ונחלה בתענוגות בני אדם בעולם, אך מאחר שגם חלקו מאנשי עוה"ב עיקר שמחתו בשמחת עוה"ב: מליצים בעדו בעשר מלות כלו' יש לקרוא לו עשרה שמות [מן שמות הנרדפים כמו דרך ואורח ונחשב שהכל ענין אחד